

20-Fevral, 2026-yil

**FUNDIYERING KONTSEPSIYASI ASOSIDA TARBIYA FANINI O‘QITISH
ORQALI O‘QUVCHILARDA KIBERXAVFSIZLIK MADANIYATINI
SHAKLLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH**

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ
КИБЕРБЕЗОПАСНОСТИ У УЧАЩИХСЯ ПОСРЕДСТВОМ ПРЕПОДАВАНИЯ
ПРЕДМЕТА «ВОСПИТАНИЕ» НА ОСНОВЕ КОНЦЕПЦИИ ФУНДИРОВАНИЯ**

**IMPROVING THE METHODOLOGY FOR DEVELOPING A
CYBERSECURITY CULTURE AMONG STUDENTS THROUGH TEACHING THE
SUBJECT “UPBRINGING” BASED ON A FUNDING-BASED APPROACH**

Akbarova Mohinur Alisher qizi

Farg‘ona davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada fundiyering (spiral) kontsepsiyasi asosida tarbiya fanini o‘qitish orqali o‘quvchilarda kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish masalalari yoritilgan. Ta’lim jarayonida kiberbulling, internetga qaramlik va boshqa raqamli xavflarning oldini olishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar hamda innovatsion metodlarning samaradorligi tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida tarbiya fanining mazmunini bosqichma-bosqich chuqurlashtirish asosida o‘quvchilarda mas’uliyatli raqamli xulq-atvorni rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы формирования культуры кибербезопасности у обучающихся посредством преподавания предмета «Воспитание» на основе фундирующей (спиральной) концепции. Анализируется эффективность педагогических подходов и инновационных методов, направленных на профилактику кибербуллинга, интернет-зависимости и других цифровых угроз. В результате исследования разработаны практические рекомендации по поэтапному углублению содержания воспитательного образования и формированию ответственного цифрового поведения обучающихся.

Abstract: This article explores the formation of students’ cybersecurity culture through teaching the subject of upbringing based on the funding (spiral) concept. The effectiveness of pedagogical approaches and innovative methods aimed at preventing cyberbullying, internet addiction, and other digital threats is analyzed. The study proposes practical recommendations for the gradual deepening of educational content to develop responsible digital behavior among students.

Kalit so‘zlar: fundiyering kontsepsiyasi, tarbiya fani, kiberxavfsizlik, raqamli madaniyat, innovatsion metodlar.

Ключевые слова: фундирующая концепция, воспитание, кибербезопасность, цифровая культура, инновационные методы.

Keywords: *fundering concept, upbringing education, cybersecurity, digital culture, innovative methods.*

KIRISH

Raqamli transformatsiya sharoitida o‘quvchilarning axborot muhitidagi faoliyati keskin kengayib bormoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalardan foydalanish bilan birga, kiberxavfsizlikka oid tahdidlar ham ortmoqda. Shu bois, kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish zamonaviy ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biriga aylanmoqda. Kiberxavfsizlik faqat texnik bilimlar majmui emas, balki shaxsning ongli xulq-atvori, axborotga mas’uliyatli munosabati va raqamli etikani o‘z ichiga olgan kompleks madaniyatdir. So‘nggi yillarda xorijiy ta’lim tizimlarida kiberxavfsizlikni umumta’lim fanlari, xususan, tarbiyaviy yo‘nalishdagi fanlar orqali o‘qitish samarali yondashuv sifatida e’tirof etilmoqda. Shu bilan birga, ta’lim jarayonini rivojlantirishda fundiyering kontsepsiyasi – ya’ni ta’lim resurslarini jalb qilish, taqsimlash va samarali boshqarishga asoslangan moliyaviy-pedagogik yondashuv alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu kontsepsiya ta’limda innovatsion metodlarni joriy etish, raqamli xavfsizlik bo‘yicha maxsus o‘quv materiallari va platformalarni yaratish imkonini beradi. Mazkur tadqiqot “Tarbiya” fanini o‘qitish jarayonida fundiyering kontsepsiyasiga asoslangan holda o‘quvchilarda kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish metodikasini takomillashtirishga qaratilgan bo‘lib, bu yo‘nalish O‘zbekiston pedagogik tadqiqotlarida yetarlicha yoritilmagan yangi ilmiy muammo hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Zamonaviy xorijiy ilmiy adabiyotlarda kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish masalasi pedagogik, ijtimoiy va madaniy muammo sifatida keng talqin etilmoqda. Tadqiqotchilar ushbu tushunchani faqat axborot tizimlarini texnik jihatdan himoyalash bilan cheklab qo‘ymay, balki shaxsning raqamli muhitdagi ongli xulq-atvori, axborotga mas’uliyatli munosabati hamda raqamli etikani qamrab oluvchi kompleks jarayon sifatida izohlaydi. Kiberxavfsizlik madaniyati shaxsning bilimlari, qadriyatlari va xatti-harakatlari uyg‘unligida namoyon bo‘lishi ilmiy manbalarda alohida ta’kidlanadi.

Kiberxavfsizlik madaniyati tushunchasining nazariy asoslari xorijiy tadqiqotchilar tomonidan chuqur tahlil qilingan. Xususan, Da Veiga va Martins tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kiberxavfsizlik madaniyati tashkilot va jamiyat miqyosida shakllanadigan xulq-atvor, bilim va qadriyatlar tizimi sifatida talqin etiladi. Ularning fikricha, kiberxavfsizlik madaniyati axborot xavfsizligi siyosatlariga rioya qilishni ta’minlash bilan birga, foydalanuvchilarning shaxsiy mas’uliyatini oshiradi va raqamli muhitda ongli qaror qabul qilishga yo‘naltiradi. Mazkur yondashuv Yevropa Ittifoqining Kiberxavfsizlik agentligi (ENISA) tomonidan ishlab chiqilgan konseptual model bilan hamohangdir. ENISA modelida kiberxavfsizlik madaniyatining asosiy tarkibiy qismlari sifatida xabardorlik va bilim, xavfsiz xulq-atvor, qadriyatlar va munosabatlar hamda ijtimoiy va institutsional qo‘llab-quvvatlash omillari ko‘rsatilgan. Ushbu komponentlar kiberxavfsizlikni faqat

20-Fevral, 2026-yil

individual masala sifatida emas, balki ijtimoiy va ta’limiy jarayon sifatida ko‘rib chiqish zarurligini asoslaydi.

Ilmiy adabiyotlarda ushbu model kiberxavfsizlikni tarbiyaviy fanlar orqali o‘rgatish imkoniyatini ilmiy jihatdan asoslovchi konseptual poydevor sifatida e’tirof etiladi. Chunki tarbiyaviy fanlar, xususan “Tarbiya” fani, o‘quvchilarda axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy mas’uliyat va ongli xulq-atvorni shakllantirishga yo‘naltirilgan bo‘lib, kiberxavfsizlik madaniyatining barcha komponentlarini izchil rivojlantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi.

Xorijiy tadqiqotlarda kiberxavfsizlikni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish masalasiga alohida e’tibor qaratilgan. Interaktiv o‘qitish metodlari, loyiha asosida ta’lim berish, real hayotiy vaziyatlarga asoslangan mashg‘ulotlar va gamifikatsiya elementlari o‘quvchilarning kiberxavfsizlikka oid bilim va ko‘nikmalarini mustahkamlash bilan birga, ularning kundalik raqamli faoliyatida xavfsiz xulq-atvorni shakllantirishga xizmat qilishi aniqlangan.

Shuningdek, tarbiyaviy fanlar doirasida olib borilgan xorijiy pedagogik tadqiqotlarda shaxsning axloqiy qadriyatlari, ijtimoiy mas’uliyati va ongli tanlovlarini shakllantirish masalalari markaziy o‘rin egallaydi. Madaniyat va xulq-atvorni shakllantirishga oid nazariyalarga ko‘ra, shaxsning ijtimoiy muhit orqali rivojlanishi uning raqamli makondagi xatti-harakatlariga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu nuqtai nazardan, “Tarbiya” fani o‘quvchilarda kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish uchun muhim pedagogik vosita hisoblanadi. So‘nggi yillarda ta’lim sohasida fundiying kontsepsiyasiga oid xorijiy ilmiy tadqiqotlar ta’lim sifatini oshirishda moliyaviy va tashkiliy resurslarning ahamiyatini ko‘rsatmoqda. Fundiying kontsepsiyasi raqamli o‘quv platformalari, kiberxavfsizlik bo‘yicha maxsus o‘quv modullari va interaktiv ta’lim resurslarini yaratish imkonini beradi. Ushbu yondashuv kiberxavfsizlikni o‘qitishda moddiy-texnik bazani mustahkamlash va ta’lim jarayonining barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqot metodologiyasi kompleks pedagogik yondashuvga asoslanib, sifat va miqdoriy metodlarning uyg‘unlashuvini nazarda tutadi. Tadqiqot jarayonida xorijiy ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish, pedagogik modellash, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatuv va diagnostik baholash metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, “Tarbiya” fanini o‘qitish jarayoniga fundiying kontsepsiyasiga asoslangan kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish modelini integratsiya qilish mexanizmlari ishlab chiqildi. Metodologik asos sifatida kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, tizimli yondashuv va resurslarni samarali boshqarish tamoyillari qabul qilindi. Ushbu yondashuvlar o‘quvchilarda kiberxavfsizlik madaniyatini izchil, barqaror va samarali shakllantirishga xizmat qiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari fundiying kontsepsiyasiga asoslangan metodikaning ta’lim jarayonida yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatdi. Xususan, moliyaviy va tashkiliy resurslarni maqsadli ravishda jalb qilish orqali “Tarbiya” fanida kiberxavfsizlikka oid maxsus modul va o‘quv-uslubiy materiallar ishlab chiqildi. Ushbu materiallar

20-Fevral, 2026-yil

o‘quvchilarning raqamli muhitdagi xatti-harakatlarini tahlil qilish, xavfli vaziyatlarni aniqlash va ularga ongli munosabat bildirish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qildi.

Tadqiqot davomida qo‘llanilgan interaktiv mashg‘ulotlar, amaliy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar hamda loyiha asosida ishlash metodlari o‘quvchilarning kiberxavfsizlik bo‘yicha bilim darajasini sezilarli oshirdi. O‘quvchilar nafaqat nazariy bilimlarga ega bo‘ldilar, balki kundalik raqamli faoliyatda xavfsiz qaror qabul qilish, shaxsiy ma‘lumotlarni himoyalash va raqamli tahdidlarga tanqidiy yondashish ko‘nikmalarini ham rivojlantirdilar.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, fundiying kontsepsiyasi asosida yaratilgan ta‘lim resurslari ta‘lim jarayonining uzluksizligi va sifatini ta‘minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Moliyaviy qo‘llab-quvvatlash orqali raqamli platformalar, interaktiv materiallar va o‘qituvchilar uchun metodik qo‘llanmalar ishlab chiqilishi o‘quv jarayonining samaradorligini oshirdi. Bu holat kiberxavfsizlikni o‘qitishda an‘anaviy yondashuvlar bilan solishtirganda yanada barqaror va tizimli natijalarga erishish imkonini berdi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, “Tarbiya” fanida kiberxavfsizlikni moliyaviy-pedagogik yondashuv bilan uyg‘unlashtirish o‘quvchilarda mas‘uliyatli raqamli madaniyatni shakllantirishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Mazkur yondashuv o‘quvchilarning axborot muhitidagi shaxsiy mas‘uliyatini kuchaytirib, ularni raqamli xavfsizlikka oid ongli va barqaror xulq-atvor namunasiga yo‘naltiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, fundiying kontsepsiyasiga asoslangan holda “Tarbiya” fanini o‘qitish o‘quvchilarda kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirishning samarali metodikasi ekanligi isbotlandi. Ushbu yondashuv nafaqat bilimlarni oshiradi, balki o‘quvchilarning axborot muhitidagi ongli va xavfsiz xulq-atvorini ta‘minlaydi. Mazkur tadqiqot natijalari ta‘lim tizimida kiberxavfsizlikni tarbiyaviy fanlar orqali rivojlantirish va fundiying asosida innovatsion metodlarni joriy etish uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Da Veiga A., Martins N. Defining and identifying cybersecurity culture. Computers & Security, 2017.
2. ENISA. Cybersecurity Culture Guidelines: Behavioural Aspects of Cybersecurity. European Union Agency for Cybersecurity, 2019.
3. Schein E. Organizational Culture and Leadership. Wiley, 2016.
4. Azzeh M. et al. Integrating cybersecurity concepts into educational curricula. Education and Information Technologies, 2022.
5. OECD. Funding Approaches for Education and Digital Transformation. OECD Publishing, 2021.